เคล็ดลับในการเลี้ยงไก่แบบอเมริกัน

โดย

เอนก ยมจินดา

หัวหน้าหน่วยส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ กรมปศุสัตว์และสัตว์พาหนะ

ในปัจจุบันสังเกตเห็นว่ามีผู้นิยมเลี้ยงไก่กันเป็นอันมาก ลงทุนกันตั้งแต่เรือนพันจนถึงเรือนแสน ทุกคนเห็นพ้องเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันว่า ถ้าเลี้ยงไม่ตายเป็นต้องรวยแน่ ใครที่อยากรวยจึงจำต้องศึกษาว่า เลี้ยงอย่างไรจึงจะไม่ให้ตาย.

คุณหลวงสุวรรณวาจกกสิกิจ อธิการบดีมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ปัจจุบัน ผู้เชี่ยวชาญการเลี้ยงไก่คนแรกของเมืองไทย ได้เคยกล่าวอยู่บ่อย ๆ ว่า อุปสรรคอันยิ่งใหญ่และสำคัญที่สุดของการเลี้ยงไก่ในเมืองไทย คือเรื่องไก่ตายด้วยโรคระบาด ถ้าแก้ปัญหาอันนี้ได้ เมืองไทยจะกลายเป็นเมืองไก่ที่ใหญ่ที่สุดเมืองหนึ่งในภาคตะวันออกไกล อาชีพการเลี้ยงไก่จะเกิดเป็นอาชีพแขนงใหม่ของคนไทยขึ้นเป็นอาชีพชนิดเดียวที่คนต่างด้าวไม่สามารถจะแย่งเอาไปได้.

อันที่จริงปัญหาเรื่อง "โรคระบาดไก่" มิใช่จะเป็นปัญหาที่ยิ่งใหญ่แต่เฉพาะในเมืองไทยเราเท่านั้น แม้ในสหรัฐอเมริกาก็ได้ประสบความยุ่งยากในเรื่องนี้มาแล้วเช่นเดียวกัน ปัญหานี้เป็นปัญหาที่นักเลี้ยงไก่ทั่วโลกจะต้องคำนึงใคร่ครวญ, และเผชิญอยู่ทุกเมื่อ ด้วยเหตุผลดังกล่าวแล้ว ทุกประเทศทั่วโลกที่สนใจในการเลี้ยงไก่จึงได้พยายามศึกษาและค้นคว้าหาเหตุผลเพื่อที่จะหาวิธีหลีกเลี่ยงและกำจัดโรคระบาดให้หมดสูญสิ้นไปให้จงได้ ประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศเดียวในโลกที่การเลี้ยงไก่ได้เจริญก้าวหน้าไปมากที่สุดทั้งในทางปริมาณและคุณภาพ โดยมีไก่ทั้งสิ้นเกือบ ๕๐๐ ล้านตัว ซึ่งนับว่าเป็นจำนวนอันมหาศาล การเลี้ยงไก่ของเขาเป็นไปโดยมีหลักวิชาและมีหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติเกี่ยวกับการป้องกันโรค การปฏิบัตินี้จึงคล้าย ๆ กับว่าเป็นเคล็ดลับในการเลี้ยงไก่ของเขา ซึ่งสมควรจะได้นำมาเล่าสู่กันฟังพร้อมทั้งเปรียบเทียบกับการเลี้ยงไก่ในบ้านเราไปในตัว.

หลักปฏิบัติมีอยู่ ๑๐ ประการ คือ

๑. การทำความสะอาดเกี่ยวแก่อุจจาระและปฏิกูลอื่น ๆ การหมั่นกวาดอุจจาระไก่และทำความสะอาดเล้าไก่อยู่เสมอ ตลอดจนทำความสะอาดรางน้ำรางอาหารด้วยยาฆ่าเชื้อโรค นับว่าเป็นภาระกิจที่สำคัญและจำเป็นที่นักเลี้ยงไก่ทุกคนจะต้องปฏิบัติเป็นกิจวัตรโดยสม่ำเสมอจะละเว้นเสียมิได้ เล้าไก่ที่ดีย่อมจะไม่ปล่อยให้อุจจาระหมักหมมส่งกลิ่นเหม็นจนเกิดความรำคาญ อุจจาระเป็นบ่อเกิดแห่งเชื้อโรคและพยาธิต่าง ๆ ได้หลายชนิด จึงต้องกำจัดให้หมดไปด้วยการนำไปใช้ทำปุ๋ยหรือขุดหลุมให้ลึกแล้วเทอุจจาระลงไปโรยปูนขาวหรือยาฆ่าเชื้อโรคอื่น ๆ เช่น น้ำยาคัยกลิ่นซานนิตัสเพื่อฆ่าเชื้อโรคในอุจจาระให้หมดไปโดยสิ้นเชิง ถ้าสามารถทำเป็นบ่อซิเมนต์สำหรับใส่อุจจาระได้ก็ยิ่งดี.

๒. การกำจัดซากไก่ที่ตาย ในตัวไก่ที่กำลังป่วยหรือตาย เต็มไปด้วยเชื้อโรคซึ่งถ้าไม่รีบกำจัดเสียโดยถูกวิธี เชื้อโรคอาจจะมีโอกาสแพร่หลายลุกลามไปได้ง่าย ๆ ถ้าปรากฏว่าไก่ในเล้าเกิดตายขึ้นซึ่งไม่อาจสันนิษฐานได้ว่าตายด้วยโรคธรรมดา ก็ควรจะสันนิษฐานไว้ก่อนเสมอว่าตายด้วยโรคระบาด ไม่ควรแตะต้องซากของไก่นั้นโดยไม่จำเป็น การผ่าซากไก่เพื่อตรวจดูอวัยวะภายในไม่ควรทำเลยเป็นอันขาด วิธีกำจัดซากมีอยู่ ๒ วิธี คือ

ก. วิธีเผา วิธีนี้ถ้าไม่มีเตาเผาก็ไม่ควรทำ หรือจะทำได้ก็ต้องใช้ความระมัดระวังให้มาก เพราะการเผาโดยใช้ไฟสุมอาจไม่เลอดภัย ซากไก่บางส่วนอาจปลิวไปในอากาศได้ โดยที่ไฟยังไม่ทันลุกไหม้ได้ทั่วถึงกัน เป็นการช่วยให้เชื้อโรคกระจายไปในอากาศได้ไกล.

ข. วิธีฝัง วิธีฝังซากให้ลึกเป็นวิธีที่ดีและปลอดภัยที่สุด การฝังต้องขุดให้ลึกทิ้งซากลงไปโรยด้วยปูนขาวหรือน้ำยาคัยกลิ่นซานนิตัสหรือไอซาล จะใส่หนามหัก ๆ ลงไปด้วยก็ยิ่งดี กลบดินปากหลุมให้แน่น หากิ่งไม้ที่มีหนามมาสระปากหลุมกันไม่ให้สุนัข แมว และหนูไปคุ้ยเอาซากขึ้นมากัดกินได้.

๓. การกำจัดหนูและนกกระจอก หนูและนกกระจอกตลอดจนสุนัข เป็นศัตรูที่สำคัญของนักเลี้ยงไก่ โดยนำเชื้อโรคจากเล้าหนึ่งไปติดต่อยังอีกเล้าหนึ่งได้ง่าย ๆ ซึ่งถ้ามองดูเผิน ๆ ไม่น่าจะเป็นไปได้ โดยเฉพาะหนูชอบหากินเวลากลางคืน ขโมย

อาหารไก่ที่เหลือทิ้งไว้ในเล้า และกัดไก่ตั้งแต่ไก่รุ่นจนถึงไก่ใหญ่ เมื่อกัดแล้วก็คุ้ยไส้ออกมากิน มิฉะนั้นก็กัดหัวกัดคอจนขาด นอกจากนั้น นักเลี้ยงไก่ส่วนมากไม่ใคร่สนใจในเรื่องซากไก่ที่ตาย มักโยนซากปล่อยทิ้งไว้จนเน่า กลายเป็นอาหารที่หนูและสุนัขชอบ หนูกินแล้วก็เที่ยวเพ่นพ่านหากินที่อื่น นำโรคระบาดไปแพร่ให้เล้าอื่น ๆ ต่อไป เรื่องนี้เป็นข้อเท็จจริงซึ่งนักเลี้ยงไก่มือเก่า ๆ ยอมรับกันอยู่ทั่วไป เพราะได้เคยประสบมาแล้วด้วยตนเอง การสร้างเล้าไก่จึงต้องพิจารณาถึงความมิดชิดในการที่จะป้องกันไม่ให้หนูเข้าไปเพ่นพ่านได้ด้วย รางอาหารถ้าสามารถเก็บได้ก็ควรเก็บเสียทุก ๆ วัน หรือมิฉะนั้นก็กวาดเอาเศษอาหารออกให้หมดแล้วคว่ำทิ้งไว้ การซื้อไก่จากตลาดมาประกอบอาหารในครอบครัวก็มีทางทำให้เกิดโรคระบาดได้ง่าย ๆ เช่นเดียวกัน จึงต้องระมัดระวังกำชับแม่ครัวอย่าโยนซากไก่ เช่นตับไตไส้พุงทิ้งให้เป็นอาหารของหนูได้เป็นอันขาด ทั้งนี้เพราะไก่เชือดจากตลาดเคยปรากฏว่ามีโรคระบาดนิวคาสเซิลอยู่เสมอ ๆ ซึ่งทำให้ติดต่อได้ สุนัขก็เช่นเดียวกัน ต้องระวังอย่าให้ไปคาบซากไก่ที่ตายมากัดกินในบริเวณที่เลี้ยงไก่ได้เป็นอันขาด นกกระจอกเป็นอีกพวกหนึ่งที่นำเชื้อโรคได้ เพราะหากินไม่เป็นที่ชอบไปที่โน่นบ้าง ที่นี่บ้าง ชอบกินข้าวเปลือกและอาหารไก่ที่เป็นเม็ด นกกระจอกจึงพบอยู่ตามเล้าไก่ทั่วไปทุกแห่ง การป้องกันนกกระจอกง่ายกว่าการป้องกันหนู เพียงแต่ล้อมเล้าเสียด้วยลวดตาข่ายก็พอแล้ว.

๔. การฉีดวัคซีนป้องกันโรค การฉีดวัคซีนคือการสร้างความคุ้มโรคให้แก่ไก่ เป็นหลักปฏิบัติในการป้องกันโรคที่สำคัญที่สุด ในต่างประเทศเช่นอเมริกาเขาไม่เคยละเว้นการฉีดวัคซีน เพราะถือหลัก "กันดีกว่าแก้" หรือ "ยอมเสีย ๑ เอานซ์ในการป้องกัน ดีกว่าเสียค่ารักษาถึง ๑ เปานด์" ด้วยเหตุนี้ โรคระบาดในประเทศของเขาจึงไม่ใคร่มี.

ตรงข้าม, ในเมืองไทย, นักเลี้ยงไก่อีกมากไม่ใคร่สนใจในการฉีดวัคซีนป้องกันโรค ครั้นไก่เกิดตายขึ้น จึงรีบตาลีตาลานไปซื้อวัคซีนมาฉีด หรือไปตามหาเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ให้ไปช่วยเหลือ ในรายที่โรคได้ระบาดลุกลามไปมากแล้ว เจ้าหน้าที่ก็ไม่สามารถจะให้ความช่วยเหลือได้เต็มที่ การฉีดวัคซีนในขณะที่สัตว์กำลังเกิดโรค มักไม่ใคร่ได้ผลและเป็นการเสี่ยงอันตราย ทั้งนี้เนื่องจากวัคซีนที่ใช้ฉีดไม่สามารถสร้าง

ความคุ้มโรคให้เกิดขึ้นได้ทันที หลังจากฉีดต้องรอไปอีกประมาณ ๑๐–๑๕ วันจึงจะคุ้มโรคได้ ซึ่งในระหว่างนี้ถ้าไปได้รับเชื้อเข้าก็ตายหมด นอกจากนั้นในไก่ฝูงใหญ่ เราไม่สามารถจะรู้ได้ว่าตัวใดบริสุทธิ์และตัวใดได้รับเชื้อไว้แล้วแต่ยังไม่แสดงอาการ ถ้าตัวที่ได้รับเชื้อไว้ก่อนแล้วไปฉีดวัคซีนเข้าจะเกิดแสดงอาการขึ้นทันที ทำให้โรคเกิดระบาดเร็ว และมากขึ้นเลยเกิดยุ่งกันใหญ่ ฉะนั้นการฉีดวัคซีนในเมื่อไก่กำลังเกิดโรคระบาดอยู่ จึงควรให้อยู่ในดุลยพินิจของเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ว่าสมควรจะปฏิบัติได้มากน้อยเพียงใด เพราะมีทั้งทางได้และทางเสีย.

นอกจากนั้นนักเลี้ยงไก่ใหม่ ๆ ยังไม่ใคร่เข้าใจในเรื่องโรคระบาดต่าง ๆ ของไก่ได้ดี เมื่อไก่เกิดโรคมักสันนิษฐานหรือเดาๆ เอาตามที่คนเองเข้าใจ หรือจำจากคำบอกเล่าของคนอื่น ๆ ส่วนมากรู้จักชื่อโรคอยู่เพียง ๒–๓ โรค คือ หวัด อหิวาต์ และคอตัน แต่ไม่เคยรู้จักเลยว่าโรคเหล่านี้มีอาการอย่างไร ส่วนมากเข้าใจว่าโรคอหิวาต์เป็นโรคที่ทำให้ไก่ตายล้างคอก เพราะคิดเอาว่าคงเหมือนกับอหิวาต์คนและกลัวโรคอหิวาต์กันเสียนักหนา โรคซึ่งสำคัญจริง ๆ คือ โรค "นิวคาสเซิล" ซึ่งเป็นแล้วไก่มีเท่าไรก็ตายหมด กลัยไม่รู้จัก, กว่าจะรู้จักก็ไก่ก็หมดคอกไปเสียแล้ว.

ก. วัคซีนป้องกันโรคนิวคาสเซิล วัคซีนป้องกันโรคนี้มีอยู่ ๒ ชนิด คือ

(๑) ชนิดเชื้ออ่อน ใช้เชื้อของโรคนิวคาสเซิลซึ่งทำให้อ่อนกำลังลงจนไม่สามารถทำให้ไก่ติดโรคได้ วัคซีนนี้มีวิธีใช้โดยใช้ตะปูปลายแหลมสองแฉกจุ่มลงไปในน้ำยาเชื้อโรคที่อ่อนกำลัง แล้วสักลงไปในเนื้อไก่บริเวณกล้ามเนื้ออก หรือหนังยืดยักข้างใดข้างหนึ่ง สักลงไปเพียงครั้งเดียวเพื่อให้น้ำยาซึมซาบเข้าไปในร่างกายไก่ วิธีนี้เรียกว่า "วิธีปลูกเชื้อ" หลังจากปลูกเชื้อประมาณ ๕ วัน ไก่จะเริ่มมีความคุ้มกัน ความคุ้มกันตามหลักวิชาจะคุ้มอยู่ได้อย่างน้อย ๑ ปี หรือตลอดชีวิตไก่ เล้าไก่ใหญ่ ๆ ที่เลี้ยงไก่ตั้งแต่ ๑,๐๐๐–๒,๐๐๐ ตัวในกรุงเทพฯ และไม่ตายล้างคอก ส่วนมากได้รับการปลูกเชื้อไว้แล้วทั้งสิ้น วัคซีนชนิดนี้ใช้ปลูกได้เมื่อไก่อายุตั้งแต่ ๒ เดือนขึ้นไป และต้องแข็งแรงมีสุขภาพดี เนื่องจากวัคซีนนี้เมื่อทำแล้วต้องใช้ทันทีภายใน ๒ – ๕ ชั่วโมง จึงจะให้ผลดี กรมปศุสัตว์และสัตวพาหนะจึงมิได้ทำขึ้นจำหน่าย แต่ได้ช่วยเหลือโดยวิธีส่งเจ้าหน้าที่

ไปทำการปลูกเชื้อให้โดยไม่คิดมูลค่าตามความขอร้องของผู้ทำการเลี้ยงไก่.

เฉพาะต่างจังหวัดที่อยู่ไกล ไม่สามารถใช้ได้เพราะเวลาที่จะต้องใช้จำกัด (ภายใน ๒ – ๕ ชั่วโมง) ทางกรมปศุสัตว์และสัตว์พาหนะจึงได้ทำเป็นวัคซินชนิดแห้งบรรจุหลอดแก้วเก็บไว้ได้นานประมาณ ๑๕ วัน ถ้าเก็บไว้ในตู้เย็นอาจนานถึง ๓๐ วัน ซึ่งเหมาะสำหรับส่งไปใช้ในต่างจังหวัด วัคซินแห้งได้เคยส่งไปใช้ตามจังหวัดต่าง ๆ แล้วหลายแห่ง ผู้ที่เลี้ยงไก่อยู่ต่างจังหวัดจะติดต่อขอความช่วยเหลือจากสัตวแพทย์จังหวัดนั้น ๆ ได้.

(๒) วัคซินเชื้อตาย วัคซินชนิดนี้ทางกรมปศุสัตว์และสัตว์พาหนะได้ผลิตขึ้นโดยเรียนแบบวิธีของศาสตราจารย์ดอยล์แห่งประเทศอังกฤษ ใช้คริสตัลไวโอเลทเป็นส่วนผสมจึงมีสีม่วง ศาสตราจารย์ดอยล์รายงานว่าวัคซินแบบคริสตัลไวโอเลทสามารถให้ความคุ้มได้นานถึง ๑ ปี ฉีดแล้วไม่ทำให้ไก่แพ้ยา นอกจากนั้นยังเก็บไว้ใช้ได้นาน ไม่เสียหรือเสื่อมคุณภาพเร็ว ส่วนวัคซินอีกแบบหนึ่งมีสีชุ่นผลิตขึ้นตามแบบของอเมริกัน ผสมด้วยฟอร์มาลิน วัคซินชนิดนี้ให้ความคุ้มได้นานประมาณ ๔ – ๖ เดือน เก็บไว้ได้ไม่ใคร่นาน.

นอกจากวัคซินนิวคาสเซิล ยังมีวัคซินป้องกันอหิวาต์ และวัคซินป้องกันโรคคอตัน ซึ่งโรคทั้งสองนี้มีความสำคัญน้อยกว่าโรคนิวคาสเซิลมาก และเป็นโรคที่ไม่ใคร่ร้ายแรงนัก เพื่อให้ความสว่างในเรื่องโรคนิวคาสเซิล จึงจะขอกล่าวถึงอาการของโรคนี้โดยสังเขป เพื่อเป็นเครื่องสังเกตในเมื่อเกิดเป็นขึ้น โรคนิวคาสเซิลมีอาการโดยสังเขปดังนี้

ก. ครั้งแรกไก่จะมีอาการหงอย เบื่ออาหาร อาจจิกอาหารบ้างแต่ไม่กิน ถ้าไข้สูงจะสังเกตเห็นนัยน์ตาแดงก่ำ กระหายน้ำจัด มีอาการหวัดแทรก ไก่จามและสยัดมีน้ำลายเหนียวในปาก อาการหวัดและหายใจไม่สะดวก มักทำให้เจ้าของไก่เข้าใจผิดว่าเป็นโรคหวัดหรือโรคคอตัน ซึ่งผิดถนัด.

ข. ขั้นต่อไป ไก่จะมีอาการอ่อนเพลีย ชนหงอนฟู ขาเป็นอัมพาต หมอบนิ่งอยู่กับที่ ถ้าจับไก่ให้ยืน จะสังเกตเห็นขาทั้งสองแข็ง ยืนโงนเงน เดินไม่ถนัด อุจจาระร่วงเหลว มีสีเขียวสดผิดธรรมดา อุจจาระมักติดอยู่ตามขนบริเวณทวารหนัก.

ค. ขั้นสุดท้าย จะเห็นไก่มีอาการอัมพาตมากขึ้น มีอาการสั่นกระตุกที่คอ นัยน์ตาขุ่นเหมือนเมล็ดลำใย หมดกำลัง

ชักดิ้นตายไป ที่น่าสังเกตและควรจำไว้ก็คือ ไก่ที่เป็นโรคนี้ตายเกือบ ๑๐๐% หรืออย่างที่เรียกว่าตายล้างคอก บางตัวที่หายจากโรคมักมีอาการอัมมะพาต คอกระตุก บิดเบี้ยว อาการของโรคหวัด และโรคคอตันที่ผิดกับนิวคาสเซิลก็คือไก่ที่เป็นโรคหวัด และโรคคอตันไม่แสดงอาการหมอบนิ่งอยู่กับที่ ไม่มีอาการอัมมะพาตชาแข็ง นอกจากนั้นไก่ที่เป็นโรคหวัดและคอตันยังคงมีอาการกะปรี้กะเปร่าไม่ใคร่ตาย ไก่ที่เป็นโรคนิวคาสเซิลจะตายภายใน ๔–๖ วัน.

๕. การปรับปรุงเกี่ยวกับพื้นคอก พื้นคอกที่ไก่อาศัยอยู่มีความสำคัญเกี่ยวแก่สุขภาพและอนามัยของไก่ ตามปรกติไก่ไม่ชอบชื้น โดยเฉพาะในกรุงเทพฯ พื้นดินเป็นโคลนในฤดูฝน พื้นคอกจะแฉะเปียกชื้นอยู่เสมอ เป็นที่เพาะเชื้อโรคได้ง่าย ฤดูแล้งดินพื้นคอกแห้งและแข็งจนเกินไป ทำให้ไก่เท้าเป็นหน่อ วิธีทำให้พื้นคอกถูกสุขลักษณะ คือ ป้องกันไม่ให้คอกชื้น โดยใช้ขี้เลื่อย แกลบหรือทรายโรยในตัวคอก ซึ่งเป็นบริเวณที่ไก่มักจะถ่ายอุจจาระอยู่ในนั้น การใช้ทรายดีก็จริง แต่ค่อนข้างจะสิ้นเปลือง เพราะมีราคาแพง ขี้เลื่อยไม่เหมาะ ตรงที่ถูกและอมน้ำทำให้ชื้นง่าย การใช้แกลบรู้สึกว่าประหยัดได้ดี เพราะราคาถูก และแกลบไม่ดูดน้ำ ในที่บางแห่งลุ่มเกินไป ใช้แกลบ ทรายหรือขี้เลื่อยไม่ได้ผล ก็ควรยกพื้นเสียด้วยไม้ระแนง, ไม่ปล่อยให้ไก่ลงดินเลยตลอดเวลา.

๖. การแยกเลี้ยงลูกไก่กับไก่ใหญ่ให้ห่างจากกัน ไก่ใหญ่ส่วนมากมักจะมีเชื้อโรคบางอย่างอยู่แล้วในตัวของมันเอง เช่นเชื้อหิวาต์, เชื้อพยาธิ, บิด, และอุจจาระขาว แต่ไก่ขนาดใหญ่เหล่านี้มีร่างกายแข็งแรงพอที่จะต้านทานโรคเหล่านี้ได้ เชื้อของโรคดังกล่าวอาจจะหมุนเวียนกลับมาทำให้ลูกไก่เกิดเป็นโรคขึ้นได้อีก จึงจำเป็นจะต้องแยกเลี้ยงลูกไก่กับไก่ใหญ่ให้ห่างออกจากกัน และโปรดระลึกไว้เสมอว่า ไก่เล็กกับไก่ใหญ่จะเลี้ยงอยู่ร่วมปะปนกันไม่ได้โดยเด็ดขาด.

๗. การทำความสะอาดและการทำลายเชื้อโรค การทำความสะอาดและทำลายเชื้อโรคในคอกไก่ และในบริเวณที่ๆ ทำการเลี้ยงไก่อยู่เสมอๆ เป็นการช่วยทำลายเชื้อโรคตลอดจนพยาธิไก่ให้หมดสิ้นไป ในขณะที่โรคเกิดระบาดขึ้น การ

รู้จักใช้ยาฆ่าเชื้อโรคให้ถูกชนิด และเหมาะแก่สภาพที่จะต้องใช้ เป็นการช่วยให้โรคระบาดสงบลงได้เร็วขึ้น เพราะยาฆ่าเชื้อโรคมีอยู่หลายชนิดด้วยกัน และมีความเหมาะสมในการที่จะใช้ทำลายเชื้อโรคแตกต่างกันไป.

ก่อนที่จะใช้ยาฆ่าเชื้อโรค ควรที่จะได้ทำความสะอาดเสียให้เรียบร้อยก่อน การทำความสะอาดแต่เพียงอย่างเดียวไม่สามารถที่จะทำลายและกำจัดเชื้อโรคได้ ในการชำระล้างเล้าไก่หรือโรงเรือนไก่ นิยมใช้โซดาไฟ ๑ ปอนด์ ต่อน้ำร้อน ๒๐ แกลลอน ใช้ไม้กวาดเก่า ๆ ถูเช็ดให้ทั่ว หลังจากใช้น้ำยานี้ ๑ ชั่วโมง ใช้น้ำร้อนธรรมดาล้างซ้ำอีกครั้งหนึ่งเพื่อไล่โซดาออกให้หมด.

ยาฆ่าเชื้อโรค มีอยู่หลายชนิดและมีโอกาสใช้ต่าง ๆ กันดังนี้

(๑) กรดคาบอลิค ราคาแพงมาก น้ำยา ๒% ใช้ในการล้างแผลได้ผลดีมาก.

(๒) คอลรีนแก๊ส คือยาฆ่าเชื้อจำพวกไฮโปคลอไรด์ ยาชนิดนี้มีจำหน่ายอยู่ทั่วไป โดยใช้ชื่อการค้าต่าง ๆ กัน เฉพาะที่มีจำหน่ายในเมืองไทย มีชื่อว่า "คิโอซาน" ยาจำพวกไฮโปคลอไรด์เป็นยาที่มีประสิทธิภาพสูงมาก เพราะฆ่าเชื้อโรคได้ทันที ถ้าหากใช้ให้ถูกต้อง และตรงตามขนาดของยาที่แจ้งไว้ มีประโยชน์ในการใช้ล้างเครื่องฟักไข่ เครื่องกกลูกไก่ ล้างรางน้ำและรางอาหาร ผสมน้ำให้กินป้องกันการติดต่อของโรคระบาดทางน้ำได้ ดี ยานี้มีข้อเสียอยู่ที่ราคาแพง และเก็บยาก ต้องไม่ให้ถูกแสงแดด โดยใส่ไว้ในขวดสีน้ำตาลปิดจุกให้แน่น.

(๓) ปูนขาว ปูนขาวเมื่อถูกน้ำจะแสดงอาการเดือดและให้ความร้อน มีประโยชน์สำหรับใช้โรยในคอกไก่ บริเวณที่ชื้นแฉะและบริเวณที่ไม่ใคร่จะถูกแสงแดด ใช้โรยไปบนอุจจาระไก่ และใช้ผสมกับโซดาไฟทาโรงเรือนไก่ เป็นการป้องกันเชื้อโรคผสมแล้ว เรียกว่า "ไวท์วอช" มีส่วนผสมดังนี้

ปูนขาว ๒ ๑/๒ ปอนด์
โซดาไฟ ๑ ,,
น้ำ ๕ ๑/๒ แกลลอน

ปูนขาวที่ใช้โรยอุจจาระตามส่วน คือ ปูนขาว ๒๐๐ ปอนด์ต่ออุจจาระ ๑ ตัน จะสามารถฆ่าเชื้อโรคระบาดไก่ต่าง ๆ เช่น เชื้ออหิวาต์ เชื้อไทฟอยด์ เชื้ออุจจาระขาว และเชื้อพยาธิตลอดจนไข่พยาธิให้ตายได้ภายในเวลา ๒๐ นาที นอกจากนั้นประโยชน์ของปูนขาวยังช่วยในการป้องกัน

แมลงวัน หนู มิให้ลงไปเพ่นพ่านได้ อีกด้วย ปูนขาวจึงควรเย็นยาฆ่าเชื้อโรคที่เล้าไก่ทุก ๆ แห่งจะต้องมีไว้ประจำ.

(๔) โซดาไฟ เย็นยาฆ่าเชื้อโรคดีเลิศ และใช้ได้ทุกโอกาส น้ำยา ๒% ของโซดาไฟ สามารถฆ่าเชื้อโรคได้ทุกชนิด เหมาะสำหรับทำความสะอาดและฆ่าเชื้อโรคทั่ว ๆ ไป การใช้ต้องระวังเพราะเย็นยากัดและมีอันตรายถ้าถูกเนื้อคน.

(๕) ยาจำพวกยาดับกลิ่น ยาชนิดนี้มีลักษณะคล้าย ๆ น้ำมัน ผสมน้ำแล้วมีสีขาวขุ่น ๆ เหมาะสำหรับใช้ในการฆ่าเชื้อโรคโดยทั่ว ๆ ไป เพราะใช้ง่ายและราคาถูก ประสิทธิภาพดี ยานี้มีจำหน่ายทั่วไป.

(๖) ฟอร์มาลดีไฮด์ ใช้ในรูปของฟอร์มาลิน (๔๐% ฟอร์มาลดีไฮด์) ราคาอยู่ในเกณฑ์สูง แม้จะมีประสิทธิภาพดี แต่มีข้อเสียอยู่หลายอย่าง เช่น ระเหยง่าย กลิ่นแรง มีฤทธิ์ในทางกัดและทำให้ระคายผิวหนัง จึงไม่เป็นที่นิยมในการใช้.

ประโยชน์ ๑. ใช้อบเครื่องฟัก อบห้องเล็ก ๆ ที่ใช้เลี้ยงลูกไก่.

๒. ไม่เย็นพิษแก่ไก่.

๓. ไม่ทำลายภาชนะ.

นิยมใช้ทั่วไป ฟอร์มาลิน ๒๐ ซม.^{3} ต่อเครื่องฟักขนาด ๑๐๐ ควิบิกฟีต ใส่ชามเคลือบปิดทิ้งไว้นาน ๒๐ — ๓๐ นาที ถ้าเครื่องมีพัดลม ใช้ผ้าหนาห่อฟอร์มาลินไว้แขวนใกล้ ๆ พัดลม ให้พัดลมเป่า.

(๗) ด่างทับทิม ไม่ใคร่มีประโยชน์ในการใช้เย็นยาฆ่าเชื้อโรคทั่ว ๆ ไป โดยมากนิยมใช้ละลายน้ำให้มีสีชมภูอ่อน ๆ ช่วยในการฆ่าเชื้อโรค แต่จะใช้กับโลหะไม่ได้ ต้องใช้กับพวกดินเผาหรือไม้ ถ้าเสื่อมคุณภาพ จะเปลี่ยนเย็นสีน้ำตาล ด่างทับทิม ๑ ช้อนโต๊ะ ต่อน้ำ ๑ แกลลอน ผสมให้กิน ช่วยให้โรคระบาดต่าง ๆ มีทางลดน้อยลงได้.

(๘) แสงแดด แสงแดดที่แรงกล้ามีประโยชน์อย่างยิ่งในการช่วยฆ่าเชื้อโรค การสร้างคอกไก่จึงต้องพิจารณาให้ได้รับแสงแดดอยู่เสมอ เพราะแสงแดดช่วยในการทำลายฆ่าเชื้อโรคต่าง ๆ ได้เย็นอย่างดี.

(๙) เครื่องพ่นไฟ มีประโยชน์ล้ำค่าเพราะทำลายเชื้อโรคได้ทันที แต่มีข้อที่ต้องระวัง คือ อันตรายจากเปลวไฟ ซึ่งอาจทำให้เกิดไฟไหม้เล้าขึ้นได้.

๘. การเข้มงวดต่อการนำโรคจากที่อื่นเข้ามา นักเลี้ยงไก่ส่วนมากชอบตระเวนไปเยี่ยมเล้าต่าง ๆ จากเล้าหนึ่งไปอีกเล้าหนึ่ง บางคนชอบถือวิสาสะเข้าไปในเล้าไก่ของผู้อื่นเสียด้วยทั้ง ๆ ที่ควรจะทราบ

ว่าเจ้าของเขาคงจะไม่พอใจให้เข้าไป ถ้าสังเกตุอยู่ในขณะที่โรคกำลังเกิดระบาดอยู่ ผู้เยี่ยมอาจเหยียบอุจจาระไก่จากบ้านที่เป็นโรค แล้วนำไปถ่ายทอดยังเล้าอื่น ๆ ทำให้เกิดระบาดต่อไป เล้าไก่ที่รอบคอบจึงใช้วิธีให้ผู้เยี่ยมล้างเท้าด้วยน้ำยาฆ่าเชื้อโรคเสียก่อนเข้าไปทุกครั้ง.

นักเลี้ยงไก่ใหม่ ๆ มักใจร้อน เที่ยวซื้อไก่จากหลาย ๆ แห่งมาเลี้ยง ถ้าเป็นคราวเคราะห์ร้ายไปซื้อเอาไก่ที่มีเชื้อโรคระบาดมา ก็เลยทำให้ไก่ของตนเองเกิดโรคระบาดตายไปหมดทั้งคอก การซื้อไก่พื้นเมืองมาทำแม่ไก่ฟักจากตลาดไก่ เช่น ตลาดเก่า ตลาดประตูน้ำ เป็นการไม่ปลอดภัยอย่างยิ่ง.

การเข้มงวดแม่ครัวในเรื่องซื้อเนื้อไก่จากตลาดมาทำอาหาร ก็มีความจำเป็นเช่นเดียวกัน เนื้อไก่จากตลาดเคยมีปรากฏอยู่บ่อย ๆ ที่ผู้ขายได้มาจากไก่กำลังเกิดโรคนิวคาสเซิล เมื่อนำมาประกอบอาหารมักโยนกระดูกและส่วนที่ไม่ต้องการบางส่วนทิ้งปล่อยให้หมูคาบไปเป็นอาหาร นำเชื้อโรคแพร่หลายดังที่ได้กล่าวมาแล้ว.

๙. คอยระวังอย่าให้ไก่อยู่อย่างยัดเยียดแน่นจนเกินไป และคอยคัดไก่ที่เลวออกเสมอ การเลี้ยงไก่เพื่อให้ได้กำไร, จริงอยู่, ต้องอาศัยหลักของการประหยัด คือทำให้ทุนต่ำ แต่ทั้งนี้มิได้หมายความถึงว่าปล่อยให้ไก่อยู่อย่างชนิดที่เรียกว่ายักทะนาน ซึ่งในที่สุดผลร้ายย่อมจะตกอยู่แก่เจ้าของเอง เพราะเป็นช่องทางให้โรคระบาดเกิดขึ้นได้ เช่นโรคอหิวาต์และโรคอื่น ๆ บางชนิด การเลี้ยงไก่ที่จะให้ถูกหลักเกณฑ์ จึงจำต้องคอยระมัดระวังดูแลให้ไก่ได้อยู่อย่างสบาย พอเหมาะพอดีกับสถานที่ที่มันอาศัยอยู่.

นอกจากนั้นยังต้องคอยตรวจดูสุขภาพและความสมบูรณ์ของไก่ทุก ๆ ตัวอยู่เสมอ ตัวที่แกรน โตช้า ท่าทางอ่อนแอ ปากยาว เป็นหวัดบ่อย ๆ ควรคัดทิ้งโดยวิธีจำหน่ายไปในราคาถูก หรือฆ่ากินเสีย ถ้าหากไม่คอยกำจัดตัวที่อ่อนแอให้หมดไป ไก่เหล่านี้ก็จะเป็นตัวเพาะโรคและทำให้เกิดการติดต่อแพร่หลายไปยังตัวอื่น ในเรื่องนี้นักเลี้ยงไก่จะใจอ่อนสงสารหรือเสียดายไก่ไม่ได้เป็นอันขาด ต้องมีใจเข้มแข็งพอ และไม่เสียดาย.

๑๐. การตรวจพยากรณ์โรคที่เกิดขึ้นให้รู้โดยแน่นอนและทันที เมื่อปรากฏว่าไก่ในเล้ามีอาการผิดปกติ หงอย ไม่กินอาหารหรือตายไป เจ้าของไก่ไม่ควรตรวจไก่ และพยากรณ์โรคด้วยตนเอง เว้น

ไว้แต่ว่าจะมีความชำนาญจริง ๆ การพยากรณ์โรคที่ผิดอาจทำให้เกิดความเสียหายได้มาก ๆ นอกจากนี้ในการพยากรณ์โรคมิใช่ว่าจะทำได้ง่าย ๆ เนื่องจากโรคมีอยู่หลายชนิดด้วยกัน การตรวจจึงต้องทำโดยผู้ที่ชำนาญในเรื่องนี้จริง ๆ การพยากรณ์โรคที่ถูกจะช่วยทำให้โรคระบาดไม่ลุกลามต่อไป อาจช่วยให้ไก่รอดตายได้มากหรือเกือบทั้งหมด ฉะนั้นเมื่อไก่เกิดป่วยหรือตายลงแม้ว่าจะเพียงตัวเดียว เจ้าของไก่ก็ไม่ควรนอนใจ.

วิธีสุดท้าย ควรนำไก่ป่วยหรือซากไก่ที่ตายไปให้เจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ตรวจในทันทีทันใดถ้าสามารถทำได้ เมื่อเจ้าหน้าที่สัตวแพทย์ได้สั่งให้ปฏิบัติประการใดแล้วก็ควรปฏิบัติตามทุกประการ อย่าประมาทโดยนึกเอาเองว่าไก่อาจจะเป็นโรคอย่างโน้นอย่างนี้ตามความเข้าใจของตน เพราะเท่าที่แล้วมาปรากฏว่าโรคนิวคาสเซิลได้ทำลายชีวิตไก่เสียเป็นจำนวนมาก โดยที่เจ้าของเองไม่เคยรู้จักโรคนี้ว่าร้ายแรงอย่างไร ส่วนมากเข้าใจว่าเป็นหวัด คอตันและอหิวาต์ ซึ่งผิดทั้งสิ้น.

เท่าที่ได้กล่าวมาแล้วพอที่จะชี้ให้เห็นได้ว่า การเลี้ยงไก่สำหรับผู้ที่เริ่มต้นเลี้ยงใหม่ ๆ มิใช่งานที่จะทำให้สำเร็จได้ง่าย ๆ นัก ผู้ที่เริ่มต้นเลี้ยงจำเป็นที่จะต้องศึกษาและขวนขวายหาความรู้ เพื่อจะได้นำมาเป็นหลักในการปฏิบัติได้ถูกต้อง ศาสตราจารย์ไรซ์ผู้เชี่ยวชาญการเลี้ยงไก่แห่งสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวไว้ว่า "การเลี้ยงไก่เป็นวิทยาการทางวิทยาศาสตร์และยังเป็นศิลปอีกด้วย" ซึ่งทั้งนี้หมายความว่า การเลี้ยงไก่ต้องอาศัยหลักวิชา จะทำสุ่ม ๆ ไปโดยนึกเอาเองตามใจชอบนั้นไม่ได้ ศิลปหมายถึงความละเอียดประณีตอันเป็นคุณความดีพิเศษซึ่งมีอยู่เฉพาะบุคคล ฉะนั้นเราจึงเลี้ยงไก่กันไม่ได้ทุกคน.

ก่อนจบ ขอนำหลักปฏิบัติที่ได้กล่าวมาแล้วมากล่าวสรุปเพื่อทบทวนความทรงจำอีกครั้งหนึ่ง เป็นข้อ ๆ ไปโดยเรียงตามลำดับหัวข้อดังนี้:-

๑. การปฏิบัติเกี่ยวแก่อุจจาระและปฏิกูลอื่น ๆ.

๒. การกำจัดซากไก่ที่ตาย.

๓. การกำจัดหนูและนกกระจอก.

๔. การฉีดวัคซีนป้องกันโรค.

๕. การปรับปรุงเกี่ยวกับพื้นคอก.

๖. การแยกเลี้ยงลูกไก่กับไก่ใหญ่ให้ห่างจากกัน.

๗. การทำความสะอาดและการทำลายเชื้อโรค.

๘. การเข้มงวดต่อการนำโรคจากที่อื่นเข้ามา.

๙. การเลือกเลี้ยงแต่ไก่ที่แข็งแรง คัดตัวอ่อนแอออก อย่าให้อยู่อย่างยัดเยียด.

๑๐. การตรวจพยากรณ์โรคที่เกิดขึ้นให้รู้แน่นอนและทันที.

ภายิต ๑๐ ข้อนี้ น่าจะเย็นภายิตที่นักเลี้ยงไก่ที่หวังรวยจะได้ท่องไว้ให้ขึ้นใจ เพราะไก่เคยช่วยนักเลี้ยงไก่อเมริกันให้ร่ำรวยกันมาแล้วมากต่อมาก ถ้าผู้ใดยังท่องไม่ได้ หรือยังไม่เข้าใจได้ละเอียดและแจ่มแจ้งดี หรือต้องการความช่วยเหลืออันเกี่ยวเนื่องกับการปฏิบัติดังกล่าวแล้ว หรือนอกเหนือไปจากนี้ ขอได้โปรดติดต่อกับเจ้าหน้าที่หน่วยส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์ กรมปศุสัตว์และสัตวพาหนะ ท่านจะได้รับคำอธิบาย คำแนะนำ และได้รับความช่วยเหลือทุก ๆ ประการด้วยดีตามสมควรแก่ราชการ ส่วนท่านที่อยู่ต่างจังหวัด ขอให้ติดต่อกับสัตวแพทย์จังหวัดนั้น ๆ.

บริษัท วิทยาศรม จำกัด

๔๓ อาคาร ๔ ถนนราชดำเนิน พระนคร โทรศัพท์ ๒๒๖๓๔

สาขา :– ตอนห้าแยกหัวลำโพง พระนคร โทรศัพท์ ๒๑๓๓๘

: ◎ :

▲ มีเครื่องมือแพทย์

▲ ถุงมือยาง

▲ เครื่องแก้ววิทยาศาสตร์

จำหน่ายโดยราคาเยาว์